

Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,
The Journal of Social Sciences Institute
Yıl/Year: 2018 – Kış / Winter
Sayı/Issue: 42 - Sayfa / Page: 155-178
ISSN: 1302-6879 VAN/TURKEY

Makale Bilgisi / Article Info
Geliş/Received: 18.10.2018
Kabul/Accepted: 20.11.2018
Araştırma Makalesi / Research Article

**SOSYAL SERMAYENİN GÜVEN UNSURUNUN
DEĞERLENDİRİLMESİ: MANİSA CELAL BAYAR
ÜNİVERSİTESİ İKTİSADİ VE İDARİ BİLİMLER FAKÜLTESİ
ÖĞRENCİLERİNE YÖNELİK BİR UYGULAMA***

***EVALUATION OF TRUST FACTOR AS A SOCIAL CAPITAL
COMPONENT: A RESEARCH ON STUDENTS OF THE
FACULTY OF ECONOMICS AND ADMINISTRATIVE
SCIENCES IN MANISA CELAL BAYAR UNIVERSITY***

Dr. Öğr. Üyesi Gülşen GERŞİL
Masina Celal Bayar Üniversitesi
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
Çalışma Ekonomisi ve End.İliş.
gulsen.gersil@cbu.edu.tr

Doç. Dr. Rıdvan KESKİN
Manisa Celal Bayar Üniversitesi
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
Ekonometri Bölümü
ridvan.keskin@cbu.edu.tr

Öz

Son yıllarda özellikle küreselleşme ile birlikte önemi daha da fazla artan, multidisipliner tartışılan ve bir asırlık bir geçmişe dayanan “sosyal sermaye” kavramı, toplumsal çerçevede insan faktörü, sivil toplum ve kamu kuruluşları arasındaki etkileşimi sağlayan ve toplumun ekonomik ve sosyal gelişimine katkısı olan, norm, iletişim ağı ve güvenden oluşan bir sistem olarak tanımlanmaktadır. Farklı disiplinlerden gelen kişiler, farklı hedefleri ile

* IV.Uluslararası Kafkasya Orta Asya Dış Ticaret ve Lojistik Kongresi (07-08 Eylül 2018)’nde Bildiri olarak sunulmuştur.

paralel olarak sosyal sermaye kavramını kullanmaktadırlar ve bu da kavramın birçok farklı tanımlarını da beraberinde getirmektedir. Bu tanımların ortak noktaları ise; “sosyal dayanışma”, “güven” ve “iş birliği”dir.

Bu açıklamaların ışığında, bir ülkede insan kaynağının yetişmesinde oldukça önemli bir yere sahip olan üniversitelerin sosyal sermaye kavramı boyutunda bir değerlendirmesi öngörülmüştür. Uygulama sosyal sermaye kavramı içinde yer alan “güven unsuru”nun belirlenmesi amacıyla Celal Bayar Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Öğrencilerine uygulanmıştır. Bu çalışmada kullanılan istatistiksel yöntemler, çok değişkenli istatistik yöntemlerinden biri olan keşfedici faktör analizi (KFA), t testi ve anova testidir. İki grup arasındaki farklılıklar t test istatistiği ile üç ve üçten fazla grup arasındaki farklılıklar ise Anova test istatistiği ile belirlenmiştir. Anova test sonucunda grup farklılıklarının ortaya çıkması durumunda da post hoc testi ile bu farklılıkların hangi gruplar arasında olduğu araştırılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Sermaye, Güven Unsuru, İnsan Kaynağı, Çok Değişkenli İstatistiksel Yöntemler.

Abstract

The concept of “social capital”, increasing in importance especially in the face of globalization in recent years, as well as being subject to different academic disciplines, is defined as a system of norms, networks and trust that facilitate the interaction between people, civil society and public institutions and also contribute to the economic and social development of the society. People from different disciplines use the concept in parallel with their different goals, and this brings together many different definitions of it. The common points of these definitions are "social solidarity", "trust" and "cooperation".

In the light of these explanations, it is envisaged that universities, which have a very important place in the development of human resources in a country, should be evaluated in terms of social capital concept. The research and application are conducted on the students of the Faculty of Economics and Administrative Sciences in Celal Bayar University, Manisa in order to determine the "trust factor" included in the concept of social capital. The statistical methods used in this study are exploratory factor analysis (KFA), t test and anova test which are one of the multivariate statistical methods. The differences between the two groups were determined by t test statistic and the differences between three and more than three groups by Anova test statistic. In case of group differences in the Anova test result, the post hoc test will investigate the differences between the groups.

Keywords: Social Capital, Trust Factor, Human Resource, Multivariate Statistical Methods.

1.Giriş

Son yıllarda özellikle küreselleşme ile birlikte önemi giderek artan, yanı sıra sosyal ve farklı bilimsel disiplinlerde adından sürekli

söz edilen ve yüzyıllık bir geçmişe dayanan “sosyal sermaye” kavramı, toplumsal bir olgu olarak insan faktörü, sivil toplum ve kamu kuruluşları arasındaki etkileşimi kolaylaştıran ve toplumun ekonomik ve sosyal gelişimine katkı sağlayan, norm, iletişim ağı ve güven unsurlarından oluşan bir sistem olarak tanımlanmaktadır. Farklı disiplinlerden gelen kişiler, farklı hedefleri ile paralel olarak sosyal sermaye kavramını kullanmaktalar ve bu da kavramın birçok farklı tanımlarını da bulunmaktadır. Bu tanımların ortak noktaları ise; “sosyal dayanışma”, “güven” ve “iş birliği”dir (Gerşil ve Aracı, 2011: 40).

“Sosyal sermaye, bir toplumda ki bireylerde bulunan güven unsuru, dürüstlük, bilgi paylaşımı gibi sosyal erdemlerin, bireyleri eşgüdüm halinde çalışmaya, ortak hareket etmeye ve sosyal dayanışmaya teşvik eden bir olgudur (Gerşil ve Aracı, 2011: 40)”. Sosyal sermaye unsurlarından olan normlar, bir toplumdaki bireylerde bulunması gereken davranış ve tutumlar hakkındaki kurallar bütünüdür. İletişim ağları, bir toplumdaki bireylerin ve örgütlerin ihtiyaç doğrultusunda interaktif iletişimde bulunabilmeleridir. Sosyal sermayenin en kritik öneme sahip unsurlarından güven ise, bireylerin birbirlerine karşı “doğruluk” ve “dürüstlük” kavramları çerçevesinde oluşturmuş oldukları etkileşimlerdir.

Sosyal sermayenin, sivil toplum kuruluşlarının yaygınlık derecesi, aile ve arkadaşlık ilişkileri, komşuluk ilişkileri, demokrasi, toplumsal ve sosyal etkinliklere katılım, hükümete ve sendikalara olan güvenin derecesi, şiddet oranları, suç oranları, aile içi boşanma oranları, televizyon izleme oranları, bağımsızlık, kişisel özgürlük, grevler, öğrenci hareketleri, vb. sosyal yaşamla ilgili birçok ölçütü bulunmaktadır.

Çalışmanın ilk bölümünde sosyal sermayenin kavramsal boyutu ele alınmakla birlikte sosyal sermayeyi oluşturan unsurlar ve ardından Türkiye’de ve Dünya’da sosyal sermayenin oluşumu incelenmiştir. İkinci bölümünde ise; sosyal sermaye bileşenlerinden güven hakkında bir değerlendirme yapılarak Manisa Celal Bayar Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi bölümlerinde öğrenim gören üniversite öğrencilerine yönelik bir uygulama hakkında analiz ve yorumlar yer almaktadır.

2. Sosyal Sermayenin Kavramsal Boyutu ve Önemi

Son yıllarda literatürde, sosyal sermaye olgusu giderek daha fazla tartışılmaya başlanmıştır. Ancak kavramın daha eski kökeni olduğu bilinmektedir. Günümüzde insan faktörünün önem kazanmasıyla birlikte hemen her alanda kendine yer bulan sosyal

sermaye, özellikle sosyoloji alanından öne çıkmıştır. (Şavkar, 2011: 12).

Sosyal sermaye kavramı olarak ilk kez Pierre Bourdieu, Jane Jacobs, Jean Claude Passeron ve Glenn Loury gibi teorisyenler tarafından tanımlanmış, sonrasında ise James Coleman, Ronald Burt, Robert Putnam ve Alejandro Portes tarafından geliştirilmiştir. Sosyal sermaye kavramındaki "sermaye" kelimesi ile aslında kavramın bireye ve topluluklara kazanç sağladığı vurgulanmaktadır. Ancak burada söz konusu olan sosyal sermaye kazancı parasal, fiziksel ve malî sermaye gibi ölçülebilen bir olgu değildir. Field (2008)'e göre sosyal sermayenin ana fikri, sosyal iletişim ağlarının değerli bir servet olduğudur. Kavram diğer sermaye türlerini de ifade etmekle birlikte entellektüel sermayeye gönderme yapmaktadır.

Sosyal sermaye kavramı çok yeni olmakla beraber önemi çok hızlı fark edilerek toplumların gelişmesine sağladığı katkılara dikkat çekilmektedir. Bu bağlamda, sosyal bilimciler tarafından sosyolojik etkileri bakımından geçmişe dayanan bir kavram olduğu ifade edilmektedir. Öncelikle Adam Smith, Karl Marx, Durkheim, Max Weber gibi teorisyenler tarafından sosyal sermayenin sosyal problemlerin çözümlenmesinde ve ekonomik kalkınmadaki önemine vurgu yapılmaktadır. Bu geçmişin birikimi ve öncülüğüyle beraber sosyal sermaye konusunu sistematik bir şekilde işleyen ve ekonomik boyutu ağırlıklı olan çalışmaların 1990'lı yıllarda arttığı görülmektedir (Şavkar, 2011: 12).

Literatürde geniş yer alması hem ekonomi hem de sosyoloji alanında ortak nokta oluşturması; temelde insan faktöründen örgütsel yapı ve toplumsal bütünlüğe ulaşmada önemli katkıları nedeniyle hız kazanmıştır. Bu çerçevede sadece bilim alanlarının değil, gerek siyasi aktörlerin gerekse ekonomi aktörlerinin de dikkatini çekmiştir. Sosyal sermaye insan olarak içinde bulunduğumuz toplumda sosyal ilişkilerimize yeni bir bakış açısı kazandırarak, ilişkiler bazında maddi bir boyutta yeniden yapılandırma imkânı sunmaktadır. Kısaca sosyal sermaye, ilişki ve ağların kaynak yaratan bir değer olduğunu vurgulanmaktadır. Başka bir ifade ile sosyal sermaye, güven, normlar ve sosyal ağlar aracılığı ile toplumun kendini etkin bir şekilde organize ederek ortak değerler üretebilme kapasitesidir (Gerni, 2013:IV).

Davranışsal özellikler açısından tanımlanan beceriler ve yeterlilikler ve daha az ölçüde kişisel sermaye ile tanımlanan beşerî sermayenin; iş yerlerinde, şirketlerde, üniversitelerde veya kurumsal kültürün var olduğu ya da olmadığı örgütlerde kazanılmasında ve ilerlemesinde temel belirleyici olduğu düşünülmektedir. Son yıllarda,

sosyal sermaye olarak tanımlanan ek bir belirleyicinin de önemli bir etkisi olabileceği kabul edilmiştir. Hem işyerinde hem de dışarıda, bireylerin komşuluk, güven, sosyal ağlar ya da yurttaş katılımına ne ölçüde katkıda bulunduğu ya da deneyimlediği, sağlık, eğitim ve istihdam dahil olmak üzere bir dizi önemli kişisel sonuç üzerinde etkili olabilir. Sosyal sermaye kavramı, insanlar ve daha geniş topluluklar arasındaki bu etkileşimi tanımlamak için kullanılır (Brook, 2005: 113).

Bourdieu sosyal sermaye bağlamında, insanların sosyal ağlar içersin de çok farklı kaynaklara ulaşabildiklerini ifade ederek; “Bir grubun üyesi olmak gibi karşılıklı tanışıklık ya da tanınma ilişkilerine sahip böylece her bir üyesine ortak sahip olunan sermaye ile destek olan, güven duyulan, kelimenin her türlü kullanımı ile kredi hak etmesine neden olarak görülen, az ya da çok kurumsallaşmış uzun ömürlü bir ağa sahip olmaya bağlı olarak mevcut veya olası kaynakların bir toplamıdır.” şeklinde tanımlamaktadır (Balcı, 2015: 2).

Coleman'a göre, sosyal sermaye kavramı, insanların nasıl bir arada çalışmayı başarabildiğini açıklayan bir araçtır" (Field, 2008: 29). Bourdieu sosyal sermaye konusunda sınıfsal ayrıcalıkların korunmasına ve dışardakilerin mevcut halinde kalmasına odaklanırken; Coleman ise sosyal sermayenin yoksullar için ne anlama geldiğine odaklanmıştır. Bu doğrultuda sosyal sermaye konusunda, entelektüel sermayenin önemine vurgu yaparak sosyal sermayenin zenginler için olduğu kadar yoksullar arasında da bir kaynak olduğunu göstermiştir. Field (2008:30)'e göre Coleman'ın güçlü yönleri arasında, sosyal sermayeyi sosyal yapıların kökenleri hakkındaki geniş teori ile birleştirme yolundaki yoğun çalışmaları ve sosyal sermayenin sadece avantajlı grupların bir aracı olmadığı, aynı zamanda dezavantajlı sosyal gruplar için de bir değer taşıyabileceğini göstermesidir. Bourdieu için sosyal sermaye bireysel bir durum iken, Coleman için ağlar, normlar ve ağlara üyeliğin faydalarını içermektedir (Bexley, 2007).

Diğer yandan da Field'in (2008: 59) kitabında, Michael Woolcock'un üç tip sosyal sermaye tanımı yer almaktadır:

- 1) Aile, yakın arkadaş çevresi, komşular gibi daha yakın konumda seyreden insanlar arasındaki ilişkiler tespit bakımından **bağlayıcı sosyal sermaye**,
- 2) Yitirilmiş arkadaşlık ilişkileri, çalışma evresi arkadaşlıkları gibi insanların daha uzak bağlarını belirleyen, **köprü kuran sosyal sermaye**,

- 3) Topluluk olgusunun tamamıyla dışında kalanlar ve farklı durumlarda olan insanlar içersin de, topluluğun kendisi içinde mümkün olanlardan daha çok, geniş alanlardaki kaynaklara yönlendiren, ***bağlantılı sosyal sermaye.***"

3. Sosyal Sermaye Unsurları

Sosyal sermaye kavramının unsurları genel olarak sosyal sermayenin oluşumunu ve uygulanabilirliğine elverişli olan kaynakların kendi aralarındaki etkileşimleri, söz konusu olan sosyal sermayenin artırılmasına yol açan ana unsurlardır. Bu doğrultuda sosyal sermayenin normlar, iletişim ağları ve güven olmak üzere üç ana unsuru bulunmaktadır.

3.1. Normlar

Normlar, sosyal sermayenin var oluşuna katkı sağlayarak bilişsel temelini oluşturmakla birlikte ek olarak insan davranışlarına ve bu doğrultuda topluma yön vermektedirler. Normlar eylemlerin nasıl gerçekleştirileceğini tespit ederek toplumsal hayatın sürdürülmesine olanak sağlamaktadır. Putnam'ın STK'ların sosyal sermaye üretimini etkilediğini düşündüğü normlar, sosyal hayatta bireylerin, grupların ve örgütlerin nasıl davranmaları gerektiğini ortaya koyan ve toplum içerisindeki yaptırımlar doğrultusunda sürdürülebilirliği artan, toplumsal hayatın akışını düzenleyen kurallar bütünüdür.

Toplumsal yarar temelinde normlar, aktörlerin ortak sorumluluklarını yerine getirilmesini dikkate alır. Bu yönüyle normlar, karşılıklı sorumlulukların yerine getirilmesinde sosyal sermayenin en önemli unsuru olan güvenin oluşmasını sağlar (Gök, 2014 :56). Putnam'ın düşüncesine göre karşılıklılık esasına dayanan normlar, öneme sahip bir sosyal sermaye unsurudur. Karşılıklılık, sosyal bir norm olarak, bireylerin davranışlarının yol açacağı sonuçların farkında olmasına ilişkin bir kavramdır. Bir sosyal norm olarak karşılıklılık, sosyal sermaye düzeyini kolektif eylem ve katılım yoluyla problemlerin daha etkin ve verimli bir şekilde çözülebilmesiyle artırmaktadır (Günkör ve Özdemir, 2017: 76).

Bir sosyal sermaye unsuru konumunda bulunan normlar, örgütsel düzeyde bağlılık ve aidiyet kavramlarıyla ilişkili olarak değerlendirilebilir. Bu çerçevede, örgütsel bağlılık; süreç, değer ve normları içselleştirmek suretiyle örgütün misyon ve vizyonuyla özdeşlik kurma, iş birliği, aktif katılım ve etkileşime açık olma açılarından sosyal normlar unsuruyla iç içe geçmektedir (Günkör ve Özdemir, 2017: 77).

3.2. İletişim Ağları

Sosyal sermaye olarak nitelendirdiğimiz olgular, insanların birbirleri ile etkileşime geçme potansiyelini güçlendirmektedir. Dolayısıyla birbirleri ile etkileşim seviyesi güçlü olan bireyler birbirlerini kollayacak ve destekleyecek uygulamalar sürdürebilirler. Bu durum, toplum içinde yaşayan insanlara yansyarak toplumsal verimliliği arttırarak ve ağ denilen kavramın sosyal sermaye içerisindeki önemini daha belirgin hale getirmektedir.

Sosyal yapılarda bulunan iletişim ağları da dahil olmak üzere ağ oluşumlarındaki bağlantılar ile sosyal sermaye arasında bir doğru orantı bulunmaktadır. Sosyal iletişimin miktarı, yoğunluğu, ağlardaki iletişimin niteliği sosyal ağlardaki sosyal sermaye seviyesini belirler (Şavkar, 2011: 18). Dolayısıyla sosyal sermayenin, iletişim ağlarının içerisinde barındığını söylemek mümkündür. İletişim ağları, bireyleri, grupları, organizasyonları ve örgütleri kapsayan ve sosyal ilişkiler ile varlığını sürdürebilen bir oluşumdur. Bu yönüyle birbirlerini destekleyen ve birbiri içine geçmiş iki kavram sonucunda; sosyal sermaye, bilginin elde edilmesi ve yayılması konusunda ortaya çıkabilecek maliyetleri ve belirsizlikleri azaltırken, iletişim ağları ise sosyal sermaye gelişimine katkı sağlar.

Sosyal sermayenin unsurlarından biri olan söz konusu bu ağların unsurları bulunmaktadır. Bu ağlar, aktörler olarak nitelenen birey veya kurumlara ulaşmasını sağlayan iletişim kanalları bütünüdür. Aktörlerin farklı sektörlerden ve tecrübelerden elde ettikleri bilgiyi diğer aktörlere aktarması, söz konusu ağ içerisindeki etkinliği arttıracaktır. Sosyal sermaye, bireyler arasındaki iletişimle kaynaklara ulaşır. Bu yönüyle sosyal sermaye, içerdiği ilişkiler ve ağlarla kaynakların tahsisinde etkili olan bir unsurdur. Bu bağlamda sosyal sermaye, bireyin ilişki içerisinde olduğu ve söz konusu kaynaklara ulaşımı kimin aracılığıyla elde ettiği ile ilgilenir (Şavkar, 2011: 19).

3.3. Güven

Bireyler sahip oldukları statüye uygun roller ve alışkanlıkları doğrultusunda davranışta bulunurlar. Günlük sosyal ritüellerin çoğu kanun ya da mevzuatla düzenlenen kurallarla yürütülmez. Bireyler günlük yaşamlarında selamlaşmaktan alışveriş sırasında pazarlık yapmaya kadar düşünmedikleri sayısız davranış biçimlerini sahiptirler. Söz konusu olan bu davranış biçimlerinin sağlıklı bir iletişim ortamında oluşması, aile ve arkadaşlık bağlarının kurulup devam etmesinin ardında, zaman zaman farkında bile olunmayan bir kavram yatmaktadır; “Güven” (Günkör ve Özdemir, 2017: 75).

Sosyal sermayenin temelinde güven olgusu vardır. Güven, sosyal sermayenin çıkış noktasıdır. Sosyal sermayeyi belirleyen topluluklar, ilişkiler, iş birlikleri ve dayanışmalar gibi olgular güven düzeyi olmadan varlıklarını devam ettiremezler. Güven olgusu, insanlar arasındaki iletişim için güvenli bir zemin sağlanmasıdır. Bu doğrultuda sağlıklı bir iletişim ile belirsizliği ortadan kaldırarak, bireyler arası ilişkileri güçlendirmektedirler. Sosyal sermaye, toplumun örf ve adetleri, değerleri, bayramları, ulusal günleri, sosyal yapısı ve yerleşmiş davranış şekilleri vb. ortak uygulanan normlar yoluyla güven duygusunun olduğu bir ülkedeki sosyolojik yapıyı düzenleyerek istikrar sağlar. Güven kavramının olgunlaşma süreci vardır; güvenin belirli bir seviyeye gelmesi için belirli bir zamana ihtiyaç vardır. Sosyal sermayenin en önemli özelliği, bireylerin bir araya geldiklerinde sıkıntı meydana getirecek problemlerini çözmesi ve insanların birlikte çalışmasını sağlamasıdır. Bu durumda kuşkusuz güven kavramının hayata geçirilmesiyle oluşur. Güvenilmek, kendi başına bir özgüvene ve tatmine yol açar (Şavkar, 2011: 22).

Sosyal sermayenin en açıcı kavramı olarak algılanan "güven" kavramı, insanların birbirlerine "olumlu karşılıklık" vermesi ile pekiştirilen bir kavramdır ve bu doğrultuda seyreden ilişkiler sayesinde insanların birbirlerine duydukları güven bağları sıkılaşmakta ve giderek artmaktadır.

Güven kavramına en çok odaklanan Francis Fukuyama'ya göre güven: "Sosyal sermaye bir toplumda ya da bir toplumun belli bölümlerinde güvenin hüküm sürmesinden doğan bir kapasitedir" (Field, 2008: 88). Güven unsurunu açıklarken dikkate alınması gereken noktalar: "Diğer insanlarla iletişime geçtiğimiz çok farklı durumlarda, örneğin; birisiyle yemek yerken, bankada işlem yaparken, evlenirken, otobüse binerken, başkasının çocuğuna hediye alırken, yasa dışı bir olayı bildirip bildirmeme arasında kalırken, oyumuzu belirlerken, çevreye duyarlı kalma veya korumamanın farklı yollarından birini tercih ederken güvenin önemi orya çıkar" (Field, 2008: 89). Güven yalnızca iki kişi arasında değil hem grup hem de kurumların ortak niteliği olarak görülmelidir. Sosyal sermaye açısından değerlendirildiğinde, Field'e (2008: 91) göre; güven, tamamlayıcı olmaktan ziyade genellikle bir sonuç ve bağımsız bir faktör olarak düşünülmelidir.

Bütün bu açıklamalar çerçevesinde, "Güven" unsurunu üç farklı sınıfa ayırmak mümkündür:

- 1) *Stratejik Güven*: İnsanların günlük deneyimlerinden elde ettiği ve yalnız kan bağıyla bağlı olduklarına veya tanıdıklarına ve kendilerine benzeyen kimselere karşı duydukları güvenidir.

- 2) *Genel Güven*: Bireylerin yalnız kan bağıyla bağlı oldukları tanıdıkları ve kendilerine benzeyen kimselere değil de kendi yakın çevreleri dışındaki yabancı kişilere duydukları güvendir.
- 3) *Kurumsal Güven*: Bireylerin siyasal, toplumsal ve ekonomik kurumlara ve sisteme güvenlerini ifade etmektedir (Uslaner, 2002: 1-2).

Stratejik güven, bireyler için kritik bir öneme sahip olmasına rağmen bir topluluk dikkate alındığında, genel ve kurumsal güven daha değerli görülmektedir. Bu doğrultuda birbirlerini tanımayan ya da birbirlerine yabancı bireylerin ilişkilerindeki güven duygusunun güçlü bir sosyal sermayenin varlığına işaret etmesi bakımından *genel güveni* vurgulamaktadır (Fukuyama, 1998:63).

Bir toplulukta yaşayan insanların birbirleri ile karşılıklı ilişkilerinde güçlü oldukları ve birbirlerini tanıdıkları durumlarda, sosyal etkileşimlerinde, güven düzeyi yüksek olmaktadır. Yüksek güven düzeyine sahip olan toplumlarda, rüşvet ve yolsuzluk daha az, güçlü bir ekonomi, yaşanan sorunları yargı dışında uzlaşmayla giderebilen, problem çözme yeteneği gelişmiş, bürokrasisinin performansının daha iyi olduğu ve bireyler arasında hoşgörünün varlığı söz konusudur. Bu toplumlarda hükümetler refahın adil dağılımı, eğitime imkânının toplumsal olarak daha geniş kesime yayılması, ekonomik politikanın istihdamın artırılarak işsizliğin önlenmesine yönelik politikalar belirlerler vb. düzenlemeler yaparlar (Uslaner, 2002: 14). Güven seviyesi arttıkça dayanışma olgusu, takım ruhu, iş birliği yapma tutkusunu, yardımlaşma isteği gibi pozitif uygulamalar toplumsal yaşamda giderek artar. Söz konusu bu durumlar, toplumsal güveni perçinler ve toplumsal bütünleşmeyi sağlamaktadır.

Yoğun güven kavramı ise güven kavramının diğer bir çeşididir. Yoğun güven, bireylerin kendi aile fertleri arasındaki güvendir. Yoğun güven kavramını içselleştirerek yönetebilen bireylerden oluşan ailelere yaşamları boyunca daha başarılı oldukları fark edilmekte ve gözlemlenebilmektedir.

4. Türkiye’de ve Dünyada Sosyal Sermaye

Sosyal barışın sağlanması için ülkelerde varlığını sürdüren adalet sisteminin gerçekten adaletli olduğuna herkesin inanması, çok önemlidir. Çünkü toplumda haksızlıklarla karşı karşıya kalan kişilerin en önemli güvenceleri adli makamlardır. Bu nedenledir ki, kişilerin haksızlığa uğradıklarında haklarını alabilmeleri yaşadıkları topluma ve siyasal sisteme inanmalarını ve daha fazla bağlanmalarını

sağlayacaktır. Tam tersi durumlarda toplumsal çöküntü ve sosyal patlamalar yaşanması kaçınılmazdır. Bu durumda toplumsal açıdan sosyal sermaye anlamında güven ortamının sağlanması mümkün olmayacaktır (Karagül ve Masca, 2005: 46). Dolayısıyla ülkelerin yaşadıkları ekonomik krizler, bireyler arası gelir dağılımındaki adaletsizler, alt yapısı oturmamış bir eğitim sisteminin varlığı, yolsuzluklar toplumsal bağların zayıflamasına neden olan faktörlerdendir.

Sosyal sermaye bağlamında yapılan araştırmalar, siyasal ve toplumsal veya özel ve genel olarak nitelendirebileceğimiz yaşam kalitesi ve niteliği ile yurttaşların erdemleri ve nitelikleri arasında doğrudan bir ilişki olduğu sonucunu gözler önüne sermiştir (Kılınç, 2010: 3).

Günümüzde hızlı kalkınan ülkeler arasında Türkiye’de bulunmaktadır. Toplumumuzdaki bireylerin gittikçe daha fazla avantaj sahibi olduğunu ve toplumsal etkinliklere katılımının arttığını görmekle beraber ancak bireylerarası birleştirici bağların da aynı hızla zayıfladığını ve bu durumun ülke genelinde oldukça değişken olduğu görülmektedir. Bu doğrultuda birleştirici ve ayırıştırıcı bireylerarası bağların farklı durumlarda değişkenlik gösterdiği, 2010-2014 yılları arasında World Value Survey’in yürüttüğü araştırmada görülmektedir. Bu araştırmalarda, toplumsal anlamda aileseli, ırksal, mezhepsel ve hemşerilik bağlarında oldukça artış görülmekle birlikte, diğer taraftan temel hak ve özgürlükler anlamında, sivil toplum kuruluşlarında vb. oldukça az faaliyet yaptıkları gözlemlenmektedir. .

Türkiye’de 100 yılı aşkın var olan devlet anlayışının köklü ve güvenilir olduğu, ancak sivil toplum ve devlet ilişkilerinin bu anlamda güçlü olmadığı bilinmektedir. Türkiye’de fırsat eşitliğinin olduğu, dengeli, sürdürülebilir bir toplumsal kalkınma için, ülke kültürümüzde var olan bütünleştirici bağların korunması, güçlendirilmesi ve bu bağların kişilerin bireyselleşebilmesini sağlayacak projelerin üretilmesi ile hem kendi topluluğumuzdaki bireyler arasında hem de diğer topluluklar arasında daha güçlü ve yapıcı bağların kurgulanması gerekmektedir.

Dünya Bankası; “sosyal sermayeyi, kurumlarla ağlar ve sosyal normlarla toplumun sosyal etkileşimin nitelik ve nicelik açısından yapılandırılması olarak tanımlamaktadır. Sosyal sermaye açısından ele alınan sosyal bağlılığın toplumların sürdürülebilir gelişmeleri ve ekonomik refah için önemli bir unsur olduğu belirtilmekte ve sosyal sermayenin kurumsal olarak biriktirilemeyeceği, ancak toplumu bir arada tutmak anlamında önemli bir rol oynadığı ifade edilmektedir” (Word Bank, 2002).

Türkiye'nin Sosyal sermayesinin belirlenmesine yönelik önemli veriler elde edebildiğimiz önemli bir çalışma 2005 yılında "Infacto Research" çalışma grubunca yapılan araştırmadır. Bu araştırma 15 ilin kentsel ve kırsal bölgelerinde, 18 yaş üstü (18-24 yaş aralığındaki nüfus) 1,216 kişi ile yapılan bir örnekleme çalışmasıdır. Sonuçları 27 Şubat 2006 tarihinde kamuoyuna açıklanan araştırma bulgularına göre, genelleştirilmiş güven seviyesi ölçümü için sorulan "insanların çoğuna güvenilebilir" düşüncesini onaylayanların oranı % 12,6 iken, "insanlarla ilişkilerde çok dikkatli olunmalı" düşüncesini destekleyenlerin oranı % 85,7 olarak gerçekleşmiştir. Bu rakamlar, güvensizliğin en açık göstergesidir (Yıldız ve Topuz, 2011: 220).

Bu araştırmanın bulguları genel olarak şöyledir:

- ✓ Türk toplumunda sosyal sermaye düzeyi düşüktür,
- ✓ Sosyal sermaye, siyasi ve sivil katılım, sorgulamadan itaat ve hoşgörüsüzlük gibi kavramlar birbirleriyle ilişkilidir,
- ✓ Derneklerin yaygınlaşması ve siyasi katılımın artmasının yolu sosyal sermaye düzeyinin yükseltilmesinden geçmektedir,
- ✓ Genelleştirilmiş güven ve sivil katılım, daha iyi işleyen demokrasi için tetikleyici rol oynayacak değişkenlerdir (Altay, 2007: 352).

Türkiye'de güven düzeyini ölçen araştırmalarda eğitim düzeyi, gelir, yaş, dindarlık ve siyasi eğilimler gibi bağımsız değişkenlerin güvensizlik düzeyini fazla etkilemediği görülmektedir. Yani her gruptan, her düşünceden insan için güven oranı aşağı yukarı aynı düzeydedir (Esmer, 1999: 26).

Ülkelerdeki sosyal sermayenin varlığını ve boyutunu saptayan ölçütlerden biri de belirli dönemlerde yapılan Dünya Değerler Anketi (DDA)'dir. Seksenden fazla ülkede gerçekleştirilen DDA'de kişilere "Genel olarak çoğu kişinin güvenilir olduğunu veya onlarla olan ilişkilerinizde aşırı dikkate gerek olmadığını düşünüyor musunuz?" şeklinde bir soru sorulmakta ve bu sorulardan alınan cevaplar yüzde olarak sıralanmaktadır. İlgili soruya "evet" cevabını verenlerin oranının yüksek olduğu ülkelerdeki sosyal sermaye birikimi yüksek kabul edilmekte, düşük olan ülkeler ise sosyal sermaye açısından fakir olarak değerlendirilmektedir (Yıldız ve Topuz, 2011: 217). Sosyal sermayenin ölçümüne yönelik yapılan çalışmalar arasında, yer alan World Value Survey (DDA), Türkiye'nin sosyal sermayesinin yetersiz olduğunu çok açık bir şekilde göstermektedir. Bu yetersizliğin temel nedeni, *yaşanan yolsuzluk, hortumculuk, rüşvet, siyasi çatışmalardan kaynaklanan siyasi ve ekonomik güvensizlik gibi sorunların,*

insanların gelecekle ilgili beklentilerini olumsuz etkilemesi ve böylece birbirlerine ve topluma karşı olan güvenlerini yitirmesine neden olmasındır (Yıldız ve Topuz, 2011: 222). Türkiye'nin güven düzeyinin düşük olması, demokrasinin ve sivil toplumun gelişmesi açısından da sorunlara yol açmaktadır. Güven eksikliği, ekonomik, siyasal ya da kültürel ortaklıklar kurmayı, örgütlenme kapasitesini ve kurumlara üyeliği de zorlaştırmaktadır (Erdoğan, 2016: 14).

Bu güne kadar üzerinde durulmayan hatta çok fazla bilinmeyen beşerî ve sosyal sermaye olgularını dikkate olarak, Türkiye'nin sosyal ve ekonomik konularını yeniden çözümlenmek gerekmektedir. Türkiye'de bu zamana kadar sosyal, siyasal ve ekonomik sorunlar birbirinden bağımsız olarak ele alınmış ve bu doğrultuda çözümler aranmaya çalışılmıştır. Aslında yapılması önerilen, beşeri bir bilim olan ekonominin, diğer toplumsal olaylardan bağımsız olmadığı sorunların birbiri ilgili olduğu göz önünde bulundurularak çözüme kavuşturulması gerekmektedir. Bu bağlamda, Türkiye'deki sosyal sermaye yetersizliği ile ekonomik yetersizliğin birbirini beslediği bilinmelidir (Karagül ve Masca, 2005: 48).

1999-2005 yılları arasında Dünya Bankası'nda ve Avustralya, Kanada, İngiltere, ABD, Yeni Zelanda, Finlandiya, İrlanda gibi pek çok ülkede "sosyal sermaye" kavramının politika tartışmalarının içerisinde barındırmanın farklı yolları aranmış; toplumsal araştırmalara sosyal sermayeyi ölçecek sorular eklenmiştir. Kanada, ABD, İngiltere gibi ülkelerde Merkez sol hükümetlerin bulunması, politika tartışmalarında, önceki "yoksulluk kültürü" kavramları yerine daha yapıcı "sosyal" kavramların kullanılmasını sağlamıştır. Bu kavramsal yenilik; devlet ve topluluklar arasındaki ilişki dinamikleri, göçmenliğin doğası ve akışı yoksullar arasında hayatta kalma stratejileri gibi konuları sosyal ilişkiler çerçevesinde ele almaya ve daha iyi kavramaya yönelik bakış açısı geliştirmeye yardımcı olmuştur. 1995 yılında Dünya Bankası, sosyal kalkınma için oluşturduğu bölümü kurmuş ve kendi bünyesine dahil etmiştir. Sosyal sermaye kavramının bu dönemlerde yükselmesi; ekonomi ve diğer sosyal bilimler arasında bağlantı görevi görecektir mantıklı bir ifade olarak algılanarak iç ve dış politikalara yansıtılmıştır (Woolcock, 2010).

Sosyal sermaye, az gelişmiş ülkelerin kronikleşen iktisadi sorunlarını çözmek için farklı bir boyuttan bakış açısına sahip olma ve değerlendirme fırsatı vermektedir. İlgili ülkelerde ekonomik sorunların çözümü için daha ziyade finansal sermaye yetersizliği üzerinde durulmakta ve mali disiplini sağlamak için eğitim, sağlık, kültür ve alt yapı gibi sosyal içerikli harcamalar kısılmaktadır. Ancak

söz konusu politikalar hem beşerî hem de sosyal sermaye birikimini zaafa uğratar niteliktedir. Bu ise ilgili ülkelerde ekonomik sorunların süreklilik kazanmasına yol açabilmektedir (Karagül ve Dündar, 2006: 65).

5. Sosyal Sermaye Bileşenlerinden Güven Hakkında Bir Değerlendirme: Manisa Celal Bayar Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Öğrencilerine Yönelik Bir Uygulama

Yukarıdaki açıklamalar çerçevesinde, mikro açıdan üniversite gençlerinin üniversite yönetimine, öğretim üyelerine ve arkadaşlarına genel güvenlerini ölçmek, genel güven düzeylerini arttırmaya yönelik tespit ve öneriler oluşturmak amacıyla yapılan uygulama analizi yer almaktadır.

5.1. Araştırmanın Amacı

Bu bilimsel çalışmada amaç, bir ülkede insan kaynağının yetişmesinde oldukça önemli bir yere sahip olan üniversitelerin, sosyal sermaye kavramı içinde yer alan “güven unsuru” nun belirlenmesidir. Ayrıca mikro açıdan üniversite öğrencilerinin okudukları üniversitenin yönetimine, akademisyenlerine ve arkadaşlarına olan genel güvenlerini ölçmek, güvenlerini arttırmaya yönelik tespit ve öneriler yaparak literatüre katkı sağlamaktır.

5.2. Veri Toplama Aracı ve Örneklem Büyüklüğü

Bu çalışmada veri toplama aracı olarak anket tekniği kullanılmıştır. Anket, katılımcıların belirli bir konuda düşünce, tutum ve davranışlarını daha önce belirlenmiş bir sırada ve yapıda oluşturulmuş sorulara dayalı olarak elde etmeyi sağlamaktadır (Gürbüz ve Şahin, 2014:171). Anket soruları kuramsal çerçevede savunulan konulara dayanılarak oluşturulan soru havuzu içerisinden eleme yapılarak hazırlanmış (Gerşil ve Aracı, 2011:69) ve Manisa Celal Bayar Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesinin işletme, iktisat, maliye, Kamu yönetimi, Çalışma ekonomisi ve Endüstri İlişkileri bölüm öğrencilerine uygulanmıştır. Anket formunda 44 soru maddesi bulunmaktadır. Bu soru maddelerinden ilk 5 tanesi ankete katılan katılımcıların sosyo-demografik özellikleri, geriye kalan soru maddeleri ise; öğrencilerin sosyal sermaye kavramının genel güven unsuruna ilişkin düşünce, tutum ve davranışlarını belirlenemeye yöneliktir.

Araştırmanın evrenini Manisa Celal Bayar Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesinin işletme, iktisat, maliye, Kamu yönetimi, Çalışma ekonomisi ve Endüstri İlişkileri bölüm öğrencileri

oluşturmaktadır. Sözü edilen bu bölümlerde 2017 yılı itibari ile eğitim-öğretim gören 6036 öğrenci bulunmaktadır. Sosyal sermayenin güven unsurunun toplumun sosyolojik olarak analizlerinde (bkz. Gerni, 2013: IV) önemi göz önünde bulundurularak özellikle sosyal bilimler alanında öğrenim gören öğrencilere uygulanması düşünülmüştür. Basit tesadüfi örnekleme yöntemiyle ankete katılacak kişi sayısı yani örneklem büyüklüğü belirlenmiştir. Buna göre, evren büyüklüğü 6036, %5 anlam düzeyi ve %5 örneklem hatası olarak alındığında örneklem büyüklüğü 362 kişi olarak hesaplanmıştır. Çalışmada 400 öğrenciye anket uygulanmıştır. Ancak, yapılan anket formları incelendiğinde, 337 öğrencinin anket formundaki tüm sorulara cevap verdiği tespit edilmiştir. Bu nedenle çalışmada uygulanacak istatistiksel analizlerin güvenilir ve geçerli sonuçlar vermesi bakımından 337 anket formu değerlendirilmeye alınmıştır.

5.3. Araştırma Yöntemi ve Bulgular

Bu çalışmada kullanılan istatistiksel yöntemler, çok değişkenli istatistik yöntemlerinden biri olan keşfedici faktör analizi (KFA), t testi ve anova testidir. KFA'nin temel amacı, veri setinin daha az sayıda ve anlamlı faktörlere indirgenmesidir (Keskin ve İncekırık, 2017). İki grup arasındaki farklılıklar t test istatistiği ile üç ve üçten fazla grup arasındaki farklılıklar ise Anova test istatistiği ile belirlenmiştir. Anova test sonucunda grup farklılıklarının ortaya çıkması durumunda da post hoc testi ile bu farklılıkların hangi gruplar arasında olduğu araştırılacaktır. Ayrıca Anket verileri Statistical Package for Social Sciences (SPSS 22) bilgisayar programına girilip yapılarak istatistiksel analizler uygulanmıştır.

Ankete katılan 337 öğrencinin demografik özelliklerine ait frekans dağılımları aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo1. Ankete Katılan Öğrencilere ait Frekans Dağılımı

Demografik Özellikler	N	F	%	Demografik Özellikler	N	F	%
Cinsiyet	337			Bölümler	337		
Kadın		204	60.5	İşletme		57	16.9
Erkek		133	39.5	İktisat		106	31.5
Yaş Grupları	337			Kamu Yönetimi		50	14.8
18 -20		71	21.1	Maliye		64	19
21- 23		244	72.4	Çalışma		60	17.8
24 -26		17	5	Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri			
27 ve üzeri		5	1.5				

Tablo 1'e göre; ankete katılanların % 60.5 kadın, % 39.5 erkektir, 18 – 20 yaş grubunda % 21.1, 21-23 yaş grubunda % 21.4, 24-26 yaş grubunda % 5, 21 ve üzeri yaş grubunda ise % 1.5 kişi bulunmaktadır. Katılımcıların % 31.5 İktisat, % 19'u Maliye, % 17.8'i Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri, % 16.9'u İşletme ve % 14.8'i Kamu Yönetimi bölümlerinde okumaktadırlar.

Anket güvenilirliği “Coranbach’s Alpha (α)” katsayısına göre belirlenmiştir, Coranbach’s Alpha değeri ile ölçüm araçlarında maddelerin birbiri ile tutarlı olup olmadığı ve maddelerin söz konusu kavramı ölçüp ölçmediğini belirlemektedir (Gürbüz ve Şahin, 2014:155). Ankette yer alan demografik özelliklere ait sorular çıkartılarak (39 soru maddesine ait) elde edilen ölçüğün güvenilirlik katsayısı (α) 0.925 olarak belirlenmiştir. Bu değer 0,70’in üzerinde olması anketteki soru maddelerinin birbirleriyle tutarlı ve maddelerin söz konusu kavramı çok iyi ölçtüğü anlaşılmaktadır (Gürbüz ve Şahin, 2014:156).

Ankette birbiriyle ilişkili soru maddelerini bir araya getirerek, birbiriyle tutarlı daha az sayıda faktör elde etmek amacıyla yapılan ilk KFA’de, elde edilen faktörlerin toplam varyansın % 42.268 oranında açıkladığı görülmüştür. Genel bir kural olarak, faktör analizinde tüm faktörlerin açıkladıkları toplam varyansın en az % 50 olması önerilmektedir (Gürbüz ve Şahin, 2014:292). Bu nedenle, soru maddelerinin ortak varyans değeri 0.45’den küçük olan ve çift faktör yüklemesi olduğu tespit edilen soru maddeleri testten çıkarılarak (19 soru maddesi çıkartılmıştır) yeniden KFA yapılmış. Bu analiz sonucunda; örneklem büyüklüğünün faktör analizine uygun olup olmadığını ölçmeye yarayan KMO (Kaisen-Meyer-Olkin) test değeri 0.885 olarak hesaplanmıştır. Bu değer 0.60 ve üstünde olması örneklem büyüklüğünün, ve Bartlett Küresellik testte ait “p” değerinin 0.05’den küçük çıkması da soru maddelerine ait korelasyon matrisinin faktör analizine uygun olduğunu göstermektedir. Tablo 2’de KFA sonucu elde edilen faktör sayını gösteren özdeğerler (1’den büyük olanlar) ve faktörlerin rotasyon sonrası toplam açıklanan varyans yüzdeleri yer almaktadır.

Tablo 2. Toplam Açıklanan Varyans

Faktörler (Bileşenler)	Başlangıç Özdeğerler		Döndürme Sonrası Faktörler Bilgileri		
	Toplam	Varyans (%)	Toplam	Varyans (%)	Açıklanan Toplam Varyans (%)
1	6.123	30.616	4.059	20.296	20.296
2	2.994	14.970	3.939	19.696	39.992
3	1.621	8.104	2.740	13.698	53.690

Tablo 2'in "Başlangıç Özdeğer" sütununda özdeğerleri 1'den büyük olan üç faktöre ait bilgiler yer almaktadır. Buna göre üç faktörü sırasıyla özdeğerleri 6.132, 2.994 ve 1.621 olduğu görülmektedir. Tablo 1'in "Döndürme Sonrası Faktörlerin Açıklanan" sütununda ise döndürme işlemi sonucunda ilk faktör varyansın % 20.296'sını, ikinci faktör varyansın % 19.696 ve üçüncü faktör varyansın % 13.698'ini açıklamaktadır. Bu üç faktör toplam varyansın % 53.690'nını açıklamaktadır. Bu oranın % 50'den büyük olması istenilen bir durumdur.

KFA sonucu elde edilen üç faktörün daha iyi anlaşılması, yorumlanması ve isimlendirilmesi amacıyla rotasyon işlemi yapılmıştır. En çok kullanılan rotasyon yöntemlerinden biri olan "Varimax Rotasyon" yöntemi sonucunda, her bir faktördeki soru maddelerinin faktör yükleri elde edilmiştir. Tablo 3'de soru maddelerine ait faktör yükleri ve α katsayıları yer almaktadır.

Tablo 3'ün ilk sütununda faktör numaraları ve isimleri yer almaktadır. Faktörler isimlendirilirken içerdikleri soru maddeleri dikkate alınmıştır. Buna göre birinci faktör "Akademisyene Güven", ikinci faktör "Öğrenciye Güven" ve üçüncü faktör "Üniversiteye Güven" olarak isimlendirilmişlerdir. İlgili tablonun ikinci sütununda faktörlere ait soru maddeleri yer almaktadır. Tablo 2'nin üçüncü sütununda ise faktörlerdeki soru maddeleri ait oldukları faktör içindeki faktör yükleri, büyükten küçüğe doğru sıralı olarak verilmiştir. Tablo 3'nin son sütununda "Cronbach's Alpha" değerleri yer almaktadır. Sekiz soru maddesinden oluşan faktör 1'in α katsayısı 0.861, yedi soru maddesinden oluşan faktör 2'nin α katsayısı 0.817 ve beş soru maddesinden oluşan faktör 3'ün α katsayısı 0.758 olarak hesaplanmıştır. Bu değerlerin 0,70'in üzerinde olması faktörlerdeki soru maddelerinin kendi aralarında da tutarlı ve söz konusu faktörleri çok iyi ölçtüğü anlaşılmaktadır.

Tablo 3. Dönüştürülmüş Faktör Matrisi ve Faktörlere ait Coranbach's Alpha Değerleri

Faktör Numarası ve İsmi	Faktör Soru Maddeleri	Faktör Yükleri	Coranbach's Alpha (α) Değerleri
Faktör 1 Akademisyene Güven	B7. Akademisyenler öğrencilere güvenir ve saygılı davranırlar	0.788	0.861
	B5. Akademisyenler yerinde ve doğru kararlar alır	0.747	
	B6. Akademisyeni bir sorunun olduğunda odasında ziyaret edebiliyorum	0.705	
	B14. Akademisyenler genellikle verdikleri sözleri mutlaka tutarlar	0.678	
	B8. Akademisyenler takım çalışmasına olanak sağlar	0.649	
	B9. Akademisyenler öğrencilerin hepsine eşit davranır, ayırım yapmaz	0.637	
	B10. Akademisyenler dersin yapılması için gereken bütün araç gereç ve diğer imkanları	0.633	
	B13. Akademisyenler öğrencilerinin ders ile ilgili önerilerini alırlar	0.610	
Faktör 2 Öğrenciye Güven	C9. Öğrenciler birbirlerinin başarılarını kıskanmazlar	0.787	0.817
	C10. Öğrenciler arasında pek sık anlaşmazlık yaşanmaz	0.786	
	C11. Öğrenciler hatalardan birbirlerini sorumlu tutmazlar	0.768	
	C12. Öğrenciler arasında dedikodu, iftira, kıskançlık gibi olumsuzluklar yaşanmaz	0.746	
	C8. Öğrenciler birbirlerine güvenirler	0.743	
	C4. Öğrenciler pek çok konuda birbirlerine destek olurlar	0.667	
	C3. Bütün öğrenciler Sorumluluklarını yerine getirirler	0.610	
Faktör 3 Üniversiteye Güven	A2. Üniversitemizde performans ve değerlendirme gibi konularda adaletli uygulamalar	0.746	0.758
	A1. Üniversitemiz huzurlu bir çalışma ortamı yaratmaya çalışıyor	0.690	
	A6. Öğrencilerin eşit bir şekilde önemsendiğini hissetmektedir	0.669	
	A5. Stratejik kararlarda öğrencilere katılım hakkı verilmektedir	0.656	
	A11. Üniversite öğrencilerine kendilerini geliştirmesi için fırsat sunuyor	0.595	

Ankete katılan öğrencilerin cinsiyet, yaş ve okudukları bölümlere göre, KFA'nde elde edilen ve “Akademisyene Güven”, “Öğrenciye Güven” ve “Üniversiteye Güven” olarak adlandırılan faktörleri oluşturan soru maddeleri arasında anlamlı farklılıkların olup olmadığı t testi ve anova test istatistikleri ile araştırılmıştır.

İki bağımsız örneklem ortalaması arasındaki farkın anlamlı olup olmadığı “Bağımsız iki örnek t test” istatistiği ile araştırılmıştır. İlgili teste ait sıfır hipotezler aşağıda verilmiştir.

H_{01} : Ankete katılanlar “Akademisyene Güven” e ilişkin görüşleri cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermez

H_{02} : Ankete katılanlar “Öğrenciye Güven” e ilişkin görüşleri cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermez

H_{03} : Ankete katılanlar Ankete katılanlar “Öğrenciye Güven” e ilişkin görüşleri cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermez

Aşağıdaki tabloda t test istatistik sonuçları verilmiştir. Aynı zamanda tablonun son sütununda % 5 anlam düzeyine göre ilgili hipotez için verilen karar yer almaktadır.

Tablo 4. t Test Sonuçları

Hipotezler	t	sd*	p	Karar
H ₀₁	3,367	335	0.001	Red
H ₀₂	-0,260	335	0,795	Kabul
H ₀₃	1,829	335	068	Kabul

*sd: serbestlik derecesi

Tablo 4'e göre H₀₁ hipotezine ait olasılık değeri $p < 0.05$ olduğu için reddedilmiştir. Buna göre Ankete katılanlar "Akademisyene Güven" e ilişkin görüşleri cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermektedir. H₀₂ ve H₀₃ hipotezlerine ait olasılık değeri $p > 0.05$ olduğu için kabul edilmiştir. Ankete katılanlar "Öğrenciye Güven" ve "Öğrenciye Güven" e ilişkin görüşleri cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermediği anlaşılmaktadır.

Üç ve daha fazla grup arasındaki farkın anlamlı olup olmadığı "ANOVA" test istatistiği ile incelenmektedir. Bu test istatistiği ile öğrenci yaş grupları (4 grup) ve okudukları bölümlere (5 grup) göre aşağıdaki hipotezler test edilecektir.

H₀₁: Yaş grupları bakımından "Akademisyene Güven" e ilişkin görüş farklılığı yoktur.

H₀₂: Yaş grupları bakımından "Öğrenciye Güven" e ilişkin görüş farklılığı yoktur.

H₀₃: Yaş grupları bakımından "Üniversiteye Güven" e ilişkin görüş farklılığı yoktur.

H₀₄: Okunulan bölüm bakımından "Akademisyene Güven" e ilişkin görüş farklılığı yoktur.

H₀₅: Okunulan bölüm bakımından "Öğrenciye Güven" e ilişkin görüş farklılığı yoktur.

H₀₆: Okunulan bölüm bakımından "Üniversiteye Güven" e ilişkin görüş farklılığı yoktur.

Anova test istatistiği sonuçlarının anlamlı olabilmesi için grup varyanslarının homojen olması gerekmektedir. Yani, "H₀: Grup varyansları homojendir (eşittir)" şeklindeki sıfır hipotezinin de test edilmesi gerekmektedir. SPSS'de tek yönlü anaova test istatistiği yapılırken homojenlik test sonuçları dikkate alınmıştır.

Tablo 5'de yukarıdaki altı hipoteze ANOVA test sonuçları yer almaktadır.

Tablo 5. ANOVA Test sonuçları

Levene İstatistik	sd1	sd2	p	Homojenlik Varsayımı	Hipotez	Anova				Hipotez Kararı
						F	sd1	sd2	p	
5.196	3	333	0.002	Geçersiz	H ₀₁	2.192	3	333	0.089	Yorumsuz
1.193	3	333	0.312	Geçerli	H ₀₂	1.136	3	333	0.334	Kabul
0.958	3	333	0.413	Geçerli	H ₀₃	2.077	3	333	0.103	Kabul
1.685	4	332	0.153	Geçerli	H₀₄	4.010	4	332	0.003	Red
0.341	4	332	0.850	Geçerli	H ₀₅	0.636	4	332	0.637	Kabul
1.142	4	332	0.336	Geçerli	H₀₆	2.644	4	332	0.034	Red

Tablo 5’deki tüm hipotezler 0.05 anlam düzeyine göre test edilmiştir. Buna göre; H₀₁ hipotezine ait “H₀: Grup varyansaları homojendir (eşittir)” hipotezi 0.05 anlam seviyesinde reddedildiği için Anova test istatistik sonucunu yorumlamanın sağlıklı olmayacağı için “Yorumsuz” olarak bırakılmıştır. Diğer tüm hipotezler için homojenlik varsayımı kabul edilmiştir. Tablo 5’de H₀₂, H₀₃ ve H₀₅ hipotezleri kabul edilmiştir. Yani Yaş grupları bakımından “Öğrenciye Güven” ve “Üniversiteye Güven” e ilişkin görüş farklılığı ve okunulan bölüm bakımından “Öğrenciye Güven” e ilişkin görüş farklılığı yoktur. “Okunulan bölüm bakımından ilişkin görüş farklılığı yoktur” şeklinde kurulan H₀₄ reddedilerek, okunulan bölüm bakımından “Akademisyene Güven” e ilişkin görüş farklılıklarının olduğu belirlenmiştir. Aynı şekilde H₀₆ hipotezi de reddedilerek, okunulan bölüm bakımından “Üniversiteye Güven” e ilişkin görüş farklılığı vardır sonucunu ulaşılmıştır. Gruplar arası anlamlı farklılığın tespit edildiği H₀₄ ve H₀₆ hipotezlerinde, farklılığın hangi gruplardan kaynaklandığını araştırmak için “Post Hoc” testlerinden biri olan, çoklu karşılaştırmalarda kullanılan “Tukey test istatistiği” yapılmıştır. Tablo 6’da tukey test istatistiği sonuçları yer almaktadır.

Tablo 6. Tukey Test İstatistik Sonuçları

Tukey HSD					
Değişkenler	I	J	Ortalama Farklık (I-J)	Std.Hata	p
Akademisyene Güven	İşletme	Kamu Yönetimi	,23171	,15293	,553
		İktisat	-,16013	,12964	,731
		Maliye	,17054	,14375	,759
		Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri	-,21996	,14599	,559
	Kamu Yönetimi	İşletme	-,23171	,15293	,553
		İktisat	-,39184*	,13541	,033
		Maliye	-,06117	,14897	,994
		Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri	-,45167*	,15113	,025
	İktisat	İşletme	,16013	,12964	,731
		Kamu Yönetimi	,39184*	,13541	,033
		Maliye	,33067	,12494	,064
		Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri	-,05983	,12751	,990
	Maliye	İşletme	-,17054	,14375	,759
		Kamu Yönetimi	,06117	,14897	,994
		İktisat	-,33067	,12494	,064
		Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri	-,39049*	,14183	,049
	Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri	İşletme	,21996	,14599	,559
		Kamu Yönetimi	,45167*	,15113	,025
		İktisat	,05983	,12751	,990
		Maliye	,39049*	,14183	,049
Üniversiteye Güven	İşletme	Kamu Yönetimi	,15039	,16556	,894
		İktisat	-,26826	,14034	,313
		Maliye	-,10186	,15561	,966
		Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri	,04439	,15804	,999
	Kamu Yönetimi	İşletme	-,15039	,16556	,894
		İktisat	-,41864*	,14659	,037
		Maliye	-,25225	,16127	,522
		Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri	-,10600	,16361	,967
	İktisat	İşletme	,26826	,14034	,313
		Kamu Yönetimi	,41864*	,14659	,037
		Maliye	,16639	,13526	,734
		Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri	,31264	,13804	,159
	Maliye	İşletme	,10186	,15561	,966
		Kamu Yönetimi	-,25225	,16127	,522
		İktisat	-,16639	,13526	,734
		Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri	,14625	,15354	,876
	Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri	İşletme	-,04439	,15804	,999
		Kamu Yönetimi	,10600	,16361	,967
		İktisat	-,31264	,13804	,159
		Maliye	-,14625	,15354	,876

Tablo 6'dan ankete katılan öğrencilerin okudukları bölümler bakımından “Akademisyene Güven” e ilişkin görüş farklılığın kaynağı 0.05 anlam düzeyinde; Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri, İktisat, Maliye ve Kamu Yönetimi bölümlerinden

kaynaklanmaktadır. Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkiler bölümünde okuyan öğrenciler; Maliye ve kamu yönetiminde okuyan öğrencilere göre, İktisat bölümünde okuyan öğrenciler ise Kamu Yönetiminde okuyan öğrencilere göre akademisyenlere daha çok güvendikleri ortaya çıkmıştır. İlgili tabloda ankete katılan öğrencilerin okudukları bölümler bakımından “Üniversiteye Güven” e ilişkin görüş farklılığın kaynağı 0.05 anlam düzeyinde; Kamu Yönetimi ve İktisat bölümlerinden kaynaklanmaktadır. İktisat bölümünde okuyan öğrencilerin Kamu Yönetiminde okuyan öğrencilere göre üniversitelerine daha çok güvendikleri ortaya çıkmıştır.

KFA sonucu elde edilen üç faktörün ait oldukları faktördeki faktör değerleri kullanılarak öğrencilerin ilgili faktör için görüşleri tespit edilmiştir. Bunun için, ilgilenilen faktördeki faktör değeri sıfırdan büyük olan sayılar olumlu sıfırdan küçük olan sayılar ise olumsuz olarak değerlendirilmiştir. Böylelikle öğrencilerin ilgilenilen faktöre “olumlu” ve “olumsuz” görüşlerini yansıtan oranlar elde edilmiştir. Tablo 7’de öğrencilerin elde edilen faktörler için düşünceleri ter almaktadır.

Tablo 7. Öğrencilerin Faktör Görüşleri

Faktörler	Öğrenci Görüşü			
	Olumlu	%	Olumsuz	%
Faktör 1 Akademisyene Güven	173	51.3	164	48.7
Faktör 2 Öğrenciye Güven	173	51.3	164	48.7
Faktör 3 Üniversiteye güven	176	52.2	161	47.8

Tablo 7’ye göre öğrencilerin akademisyene güveni ve arkadaşlarına genel güveni %51.3 iken üniversiteye genel güveni %52.2 olarak tespit edilmiştir.

Sonuç

Sosyal iletişim ağları arasında kabul edilen Üniversitelerde toplumun geleceğini oluşturan gençlerin sosyal sermayelerinin güven unsurunun mikro açıdan belirlenmesi ve topluma sağlayacağı yararlar nedeniyle oldukça önem taşımaktadır. Bu bağlamda, sosyal ağlar aracılığı ile toplum kendini organize ederek yeni değerler üretilebilmesi sağlanmış olacaktır.

Bu araştırma Celal Bayar Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesinin ilgili bölümlerinde okuyan 337 öğrenciye

uygulanmıştır. Araştırma değişkeni olarak üç alt faktör kullanılmıştır. Ankete katılan öğrencilerin okudukları bölümler bakımından “Akademisyene Güven” e ilişkin görüş farklılıkları değerlendirildiğinde; Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkiler, İktisat, Maliye ve Kamu Yönetimi bölümlerinden kaynaklandığı görülmektedir. Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkiler bölümünde okuyan öğrenciler; Maliye ve kamu yönetiminde okuyan öğrencilere göre, İktisat bölümünde okuyan öğrenciler ise Kamu Yönetiminde okuyan öğrencilere göre akademisyenlere daha çok güvendikleri ortaya çıkmıştır.

Ankete katılan öğrencilerin okudukları bölümler bakımından “Üniversiteye Güven” e ilişkin görüş farklılığı değerlendirildiğinde; Kamu Yönetimi ve İktisat bölümlerinden kaynaklanmaktadır. İktisat bölümünde okuyan öğrencilerin Kamu Yönetiminde okuyan öğrencilere göre üniversitelere daha çok güvendikleri ortaya çıkmıştır.

Bu açıklamaların ışığında, Celal Bayar Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi öğrencilerine yapılan mikro uygulama ile sosyal sermayenin genel güven düzeyleri ölçülmüş ve öğrencilerin üniversiteye, akademisyenlere ve arkadaşlarına olan genel güven düzeyi Tablo 7’de görüldüğü üzere % 51-52 düzeylerinde kalmıştır. Buda her 2 öğrenciden birinin genel güven düzeylerinin olmadığını (Dünya Değerler Anketinde de belirtildiği üzere) göstermesi bakımından oldukça çarpıcıdır.

Bu çerçevede, toplumsal olarak farklılıklara odaklanarak ayrışma yerine benzerlikleri açığa çıkarmak ve insanlara güvenmeyi öğrenmeliyiz. Dolayısıyla mevcut demokrasimizin toplumda yaşayan tüm bireylere yayılması, ifade ve yaşama özgürlüğüne kavuşulması, adaletsiz gelir dağılımının ortadan kalkması ve gerçekten adaletin var olduğuna olan inançların ve umutların tükenmemesi ve bu düzenin iyileştirilmesinin öncelikle “genel güven” ile gerçekleşeceği unutulmamalıdır.

Kaynakça

- Altay, A. (2007). Bir Kamu Malı Olarak Sosyal Sermaye ve Yoksulluk İlişkisi. *Ege Akademik Bakış*, 7 (1), 337–362.
- Balcı, S. B. (2015). Dünya Bankası Perspektifinden Sosyal Sermaye ile Kalkınma Yaklaşımları, *Planlama*, 1 (25), 1-7.
- Bexley, E. (2007). Social Capital in Theory and Practice. *Education and Training*.
- Brook K. (2005). *Labour Market Participation: The Influence of Social Capital*.

file:///C:/Users/Pro/Desktop/SOSYAL%20SERMAYE/brook%202005%20orjinal.pdf

- Field, J. (2008). *Sosyal Sermaye*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Erdoğan, E. (2016). Sosyal Sermaye, Güven ve Türk Gençliği..., http://www.urbanhobbit.net/pdf/sosyal%20sermaye_emre%20erdogan.pdf (Erişim Tarihi:09.082018)
- Esmer, Y. (1999). Devrim, Evrim, Statüko: Türkiye’de Sosyal, Siyasal Ekonomik Değerler, İstanbul: *Türkiye Ekonomik ve Sosyal Etüdler Vakfı (TESEV)*.
- Gerni, M. (2013). *İlişkilerin Maddi Yönü Sosyal Sermaye ve Örgütsel Boyutu*. İstanbul: Beta Yayıncılık.
- Gerşil, G. ve Aracı, M. (2011). Sosyal Sermayenin Güven Unsurunun İş Görenlerin Performansı Üzerine Etkileri. *Çalışma ve Toplum*, 40.
- Gök, M. (2014). *Toplumsal Kalkınmanın ve Sosyal Sermayenin Bilinmeyen Aktörleri: Kadın Odaklı Sivil Toplum Kuruluşları*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Hacettepe Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü / Sosyoloji Anabilim Dalı, Ankara.
- Günkör, C. ve Özdemir, Ç. (2017). Sosyal Sermaye ve Eğitim İlişkisi, *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 15 (1), 70-90.
- Karagül, M. ve Masca, M. (2005). Sosyal Sermaye Üzerine Bir İnceleme. *Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Bahar (1), 37-52.
- Karagül, M. ve Dündar, S. (2006), Sosyal Sermaye ve Belirleyicileri Üzerine Ampirik Bir Çalışma, *Akdeniz İ.İ.B.F. Dergisi*, (12), 61-78.
- Keçeli, A. F. (2013). Sosyal Sermaye. *Birikim Dergisi*, <http://www.birikimdergisi.com/guncel-yazilar/719/sosyal-sermaye#.W12nAtIzbiU> (Erişim Tarihi: 09.08.2018)
- Keskin, R. ve İncekırık, A . (2017). Ekonometri Bölümü Öğrencilerinin Başarılarını Etkileyen Faktörlerin Belirlenmesi: Manisa Celal Bayar Üniversitesi Örneği. *Alphanumeric Journal*, 5 (2), 215-228.
- Kılınç, Z. A. (2010). Yurttaşlık Ahlakı Olarak Sosyal Sermaye, *Bilgi* (21), 1-37.
- Şavkar, E. (2011), *Sosyal Sermayenin Unsurları ve Ekonomik Kalkınmayla İlişkisi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Afyon Kocatepe Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü / İktisat Anabilim Dalı, Afyon.
- Şeker, Ş. E. *Sosyal Sermaye (Social Capital)*, MIS Sözlük.

- Uslaner, E. M. (2002). Trust in the Knowledge Society. *Prepared for the Conference on Social Capital, Cabinet of the Government of Japan, March 24-25, Tokyo, Japan.*
- Woolcock, M. (2010). The Rise and Routinization of Social Capital. *Annual Review of Political Science.*
- World Bank (2002). *What is Social Capital?*
- WVS Database. (2015). *World Values Survey Wave 6.*
- Yıldız, Z. ve Topuz, H. (2011). Sosyal Sermaye ve Ekonomik Kalkınma İlişkisi Açısından Türkiye Üzerine Bir Değerlendirme. *Sosyal Siyaset Konferansları*, (61), 201–226.